

Arbetshälsa i Västra Götaland och Halland 2010

Jonas Brisman, med dr, överläkare

Mats Hagberg, professor, universitetssjukhusöverläkare

Arbets- och miljömedicin, Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Göteborg, september 2011

ISSN 1650-4321

ISBN 978-91-7876-135-7

Förord

Råd för arbetsliv och hälsa i Västra Götaland har initierat följande rapport om arbetshälsa och arbetsskador i Västra Götaland och Hallands län. Rapporten kan utgöra underlag för diskussioner om möjligheter att öka arbetshälsa och arbetsförmåga. Rapporten visar på möjligheter att minska arbetsskador genom de skillnader som finns mellan till exempel länen och riket.

Vi vill tacka Börje Bengtsson, Arbetsmiljöverket, för att ha bistått med analys av arbetsskadestatistik separat för Västra Götalands län och Hallands län, Malin Olsson, AFA Försäkring för statistik över godkända arbetsolycksfall och arbetsskador separat för Västra Götaland och Halland och Magdalena Kubien, Försäkringskassan Stockholm för framtagning av beviljade arbetsskadelivräntor. En initial rapport framtog av Annika Karlsson, praktikant vid det folkhälsovetenskapliga programmet, Göteborgs universitet.

I Råd för Arbetsliv och hälsa i Västra Götaland ingår:

Roger Simu, tillsynsdirektör, Arbetsmiljöverket, Göteborg
Bertil Lidfeldt, Arbetsförmedlingen, Göteborg
Johan Jonsson, Folkhälsokommittén i Västra Götalandsregionen
Lars Paulsson, Folkhälsokommitténs kansli, Göteborg
Per-Olov Kjellén, Försäkringskassan, Göteborg
Sara-Lena Karlsson, LO-Distriktet i Västsverige, Göteborg
Marie Ericson, SACO, Göteborg
Charlotte Bååth, Teknikföretagen, Göteborg
Brith Holm, TCO, Göteborg
Anna Blomqvist, Landstinget Halland, Halmstad
Mats Hagberg, sektionschef, professor, Arbets- och miljömedicin, Göteborg

Göteborg september 2011

Mats Hagberg

Sektionschef Arbets- och miljömedicin
Sahlgrenska Universitetssjukhuset
Göteborg

Innehållsförteckning

<i>Förord</i>	2
<i>Innehållsförteckning</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	4
<i>Bakgrund och syfte</i>	7
<i>Material och metoder</i>	8
<i>Demografi och näringslivsstruktur</i>	10
Befolkning	10
Ekonomi	10
Sysselsättning	10
Näringsliv	10
Hälsa	11
<i>Resultat av arbetsmiljöstatistiken</i>	11
Allmän nöjdhet; sjuknärvaro, tillgång till FHV	11
Arbetsmiljöfaktorer	13
Fysikaliska arbetsmiljöfaktorer	13
Kemiska arbetsmiljöfaktorer	14
Ergonomiska arbetsmiljöfaktorer	15
Hot, våld, mobbing	18
Krav, kontroll, stöd	18
Kontroll	22
Stöd	23
Arbetsrelaterade symptom	24
Rörelseapparaten	24
Stressrelaterat	25
Arbetsorsakade besvär senaste 12 månaderna	27
Rörelseapparaten	28
Andra arbetsorsakade besvär	29
Arbetsolycksfall och arbetssjukdomar	35
Arbetsolycksfall anmälda till Arbetsmiljöverket	36
Arbetsolycksfall, sjukdomar anmälda till AFA	36
Arbetskadeliivränta	37
<i>Diskussion</i>	38
<i>Referenser</i>	42

Sammanfattning

Rapportens syfte var att undersöka skillnader i arbetsmiljö och arbetsmiljörelaterad hälsa mellan Halland, Västra Götaland och övriga landet. Ett annat syfte var förändringar sedan år 2000 med särskild uppmärksamhet på kvinnorna i Västra Götaland.

Materialet kommer främst från Arbetsmiljöverkets officiella statistik. Dessutom kommer uppgifter om beviljade arbetsskadelivräntor från Försäkringskassan och statistik om arbetsolycksfall och godkända arbetsskador från AFA Försäkring. Inga statistiska test har utförts utöver vad som redovisats i underlagen.

Åttio procent var mycket nöjda med sitt arbete och över tid hade den andelen ökat något. Omkring 60 % hade tillgång till företagshälsovård (FHV). Den andelen hade generellt minskat, något mer för kvinnor i Västra Götaland och Halland än i riket.

Störande buller var vanligt och hade inte minskat påtagligt under perioden. Vibrationer från verktyg var vanligast hos män och hade inte minskat under perioden. Även kemiska arbetsmiljöfaktorer som damm och hudkontakt med olika ämnen var i stort oförändrade under den undersökta perioden.

Vissa ergonomiska exponeringar var något vanligare i Halland jämfört med Västra Götaland och riket. Lyft av minst 15 kg var vanligare i Halland än i riket men även något i Västra Götaland. Några av faktorerna hade blivit vanligare i Halland under perioden. Tunga lyft hade minskat i riket men inte bland kvinnor i Halland och inte heller hos männen i någotdera länet.

Beträffande krav, kontroll och stöd på arbetet var det inga påtagliga skillnader mellan länen eller riket. Över tid hade andelarna som upplevde arbetet psykiskt påfrestande, hade alldeles för mycket att göra, kunde utvecklas och lära nytt i arbetet respektive upplevde arbetet bundet och ofritt, minskat både i de undersökta länen och i riket. Andelen vars arbete innebar att förstå och lösa krävande problem hade ökat.

Det vanligaste arbetsrelaterade symtomet var ont i övre delen av ryggen eller nacken som rapporteras av knappt hälften av kvinnorna och en fjärdedel av männen. Ont i axlar eller armar är nästan lika vanligt. Det vanligaste stressrelaterade symtomet var oförmåga att koppla av tankarna på jobbet under fritid som rapporterades av nästan hälften. Halländska män rapporterade stressrelaterade symtom i något lägre utsträckning.

Det fanns en antydning till högre förekomst av arbetsorsakade fysiska besvär, besvär i rörelseapparaten och stress eller psykiska påfrestningar som orsak till besvär hos kvinnor i Västra Götaland jämfört med riket. Det fanns hos framför allt kvinnor en antydning till minskning av ett flertal arbetsorsakade besvär.

I Arbetsmiljöverkets rapport om arbetsorsakade besvär 2004 - 2006, hade kvinnor i Västra Götaland högre förekomst av besvär på grund av fysisk belastning, på grund av stress eller andra psykiska påfrestningar och sjukfrånvaro på grund av arbetsorsakade besvär. Män i Västra Götaland hade också mer besvär förutom på grund av fysisk belastning. Kvinnor i Halland hade lägre sjukfrånvaro av arbetsorsakade besvär.

Förekomsten av arbetsolyckor var lägre i Västra Götaland och Halland jämfört med riket. Det fanns en trend till minskat antal fall i både Västsverige och riket.

Hörselnedsättning och tinnitus samt sjukdom i skelett eller rörelseorgan var vanligare i Västsverige jämfört med riket bland AFA:s godkända arbetssjukdomar.

Arbetskadeliivräntor för psykiska och neurologiska sjukdomar var vanligare i Västra Götaland än i riket. I Halland var beviljade arbetsskadeliivräntor för muskuloskeletala sjukdomar vanligare än i riket, t ex för ryggvärk och seninflammation i skuldra.

Resultatet är en genomgång av en mängd frågor om förhållanden i arbetsmiljön. Det absoluta antalet svarande begränsat, särskilt i Halland varför det finns en statistisk osäkerhet i resultaten. Det är således viktigt att tolka resultaten med försiktighet. En styrka är att flera av undersökningarna har utförts på snarligt sätt under lång tid. Det ger

ett relativt stabilt underlag för att studera trender över tid, åtminstone i Västra Götaland medan den slumpvisa variationen i data från Halland är större. Specifika frågeställningar som blivit aktuella med denna rapport kan studeras närmare i riktade undersökningar.

RESULTATRUTA

- 80 % var nöjda med jobbet. Andelen har ökat.
- Buller, vibrationer och kemiska miljöfaktorer lika vanligt nu som för 10 år sedan.
- Endast 60 % har tillgång till företagshälsovård. andelen har minskat
- En del ergonomiska belastningar var vanligare i Västsverige.
- Mer arbetsorsakade besvär i Västra Götaland 2004-2006 än i riket.
- Arbetsolycksfallen var lägre i Västsverige, antalet minskar.

Bakgrund och syfte

Det ingår i Arbets- och miljömedicins uppdrag att bevaka arbetsmiljöförhållanden och arbetsrelaterad ohälsa i Västra Götaland. Vi har tidigare redovisat en översikt över arbetsmiljö- och arbetsorsakade besvär i Västra Götaland med data från åren 1999 och 2000 i rapporten ”Folkhälsan i Västra Götaland 2002”. Slutsatserna i den översikten var att kvinnorna i Västra Götaland i vissa avseenden hade en sämre arbetsmiljö än kvinnor i landet i övrigt.

Syftet med översikten ”Arbetshälsa i Västra Götaland och Halland 2010” var att undersöka om det i officiell statistik fanns tecken till skillnader beträffande arbetsmiljö och arbetsmiljörelaterad hälsa mellan Halland, Västra Götaland och landet i övrigt. Ett annat syfte var belysa utvecklingen över tiden sedan den förra rapporten med särskild uppmärksamhet på kvinnorna i Västra Götaland.

Material och metoder

Materialet har till stor del hämtats från Arbetsmiljöverkets officiella statistik. Uppgifter om arbetsmiljön och arbetsrelaterade symtom kommer från Arbetsmiljöundersökningen som utförs av SCB på uppdrag av Arbetsmiljöverket. Undersökningen har utförts sedan 1989, för närvarande vartannat år. Urvalet var samtliga sysselsatta mellan 16-64 år där mellan sammanlagt 10 000 och 15 000 personer har besvarat enkäter per post och telefon. Antalet svarande i Halland respektive Västra Götaland har mellan 1999 och 2009 varierat mellan 201 och 326, respektive 1077 och 1579. Många frågor har varit oförändrade över tid, ett antal frågor har dock tillkommit sedan 1999.

Resultat från riket har för de flesta frågorna hämtats ur officiell statistik från Arbetsmiljöverkets hemsida. Statistik för Västra Götaland respektive Halland har tagits fram av statistiker Börje Bengtsson, Arbetsmiljöverket. Han har även i några fall kompletterat med uppgifter om riksdatabaser när dessa har saknats i officiell statistik på Arbetsmiljöverkets hemsida. Resultaten återges i hela procentenheter.

Uppgifter om Arbetsorsakade besvär kommer från telefonintervjuer gjorda av SCB för Arbetsmiljöverket. Urvalet var samtliga sysselsatta mellan 16-64 år där omkring 20 000 personer besvarade en telefonintervju. Undersökningen görs för närvarande vartannat år. Antalet svarande i Halland respektive Västra Götaland har mellan 1999 och 2009 varierat mellan 359 och 655 respektive 1912 och 3070.

Uppgifter har också hämtats ur Arbetsmiljöverkets rapport ”Arbetsorsakade besvär 2006”. Den rapporten baseras på de sammanlagda resultaten från undersökningarna 2004, 2005 och 2006. Detta för att minska den statistiska osäkerheten. I rapporten redovisades statistiska test för att se eventuella skillnader mellan landets län och övriga landet, fördelat efter kön.

Magdalena Kubien, Försäkringskassan Stockholm har tagit fram beviljade arbetsskadelivräntor.

Analytiker Malin Olsson, AFA Försäkring, Stockholm, har tagit fram statistik om arbetsolycksfall och godkända arbetsskador från AFA:s skadedatabas.

Detta är en kartläggning utifrån officiell statistik. Antal svarande är begränsat, särskilt i Halland. Det finns således en betydande osäkerhet i redovisade data som därför måste tolkas med försiktighet. Inga statistiska test har utförts utöver de som finns redovisade i underlagen. Specifika frågeställningar som blivit aktuella i och med denna kartläggning kan studeras närmare i riktade undersökningar.

Uppgifter om demografi och näringsliv har hämtats från officiella hemsidor från Västra Götalandsregionen respektive Halland.

Demografi och näringslivsstruktur

Uppgifter från officiella hemsidor

Befolkning

Västra Götaland är Sveriges näst största län med knappt 1,6 miljoner invånare vilket motsvarar 17 % av Sveriges befolkning. Befolkning är ojämnt fördelad över regionen, flest människor bor i storstadskommunen Göteborg med en halv miljon invånare och minst människor i Dals-Ed kommun med knappt 5 000 invånare. Under 2008 ökade befolkningen med nästan 11 000 invånare (0,7 %). Drygt 90 % av befolkningstillväxten skedde i Göteborgsregionen, som innehåller drygt hälften av Västra Götalands befolkning. 2008 var 14 % av befolkningen i Västra Götaland född utomlands, samma andel som i riket.

Hallands län har knappt 300 000 invånare vilket motsvarar 3,2 procent av Sveriges befolkning. Mellan 2008 och 2009 ökade länets befolkning med 3 253 personer (1,1 %). Kungsbacka kommun ökade mest med 1 262 personer (1,7 %). Av befolkningen var 10 % födda utomlands (riket 14 %).

Ekonomi

En regions ekonomiska utveckling kan mätas med bruttoregionprodukten (BRP) – det samlade värdet av alla varor och tjänster som produceras under ett år. BRP per invånare var år 2008 i Halland 306 000 kronor (88 % av rikets medelvärde 348 000), och i Västra Götaland 337 000 (97 % av riket). Västra Götaland och Halland har under senare år haft en betydligt högre ekonomisk tillväxt än genomsnittet i EU:s regioner. En jämförelse med EU:s övriga regioner visar att levnadsstandarden är förhållandevis hög. Västsverige tillhör den femtedel av EU:s regioner med högst BRP per capita.

Sysselsättning

Andelen av befolkningen som befinner sig i förvärvsarbete var för kvinnor i Västra Götaland 73,2 % (riket 73,1 %) och för män 76,1 (riket 76,2 %). I Halland var motsvarande siffror för kvinnor 77,3 %, och bland män 81,1 %.

Näringsliv

Det finns cirka 163 000 arbetsställen i Västra Götaland, omkring två tredjedelar utgörs av företag utan anställda. De stora och medelstora företagen (50 eller fler anställda)

svarar för drygt hälften av alla anställda i regionen. De största arbetsplatserna finns inom offentlig verksamhet (vård, omsorg, utbildning) och i fordonsindustrin.

Näringslivsstrukturen i Västra Götaland överensstämmer ganska väl med den i riket men det finns några karaktäristiska drag. Tjänstesektorn sysselsätter flest människor men tillverkningsindustrin är något större i Västra Götaland än genomsnittet i riket. Inom tillverkningsindustrin dominerar fordonsindustrin. Livsmedelsindustrin är en annan betydande näringsgren i Västra Götaland. Regionen står för en femtedel av landets livsmedelsindustri och för halva fiskenäringen.

I Halland finns 35 000 arbetsställen, 69 % utan anställda. Näringslivsstrukturen avviker något då fram för allt jordbruk, skogsbruk och fiske samt tillverkningsindustrin sysselsätter en större andel i Halland än i riket.

Hälsa

Ohälsotalet har de senaste åren sjunkit i både Västra Götaland och Halland, liksom i riket. I Västra Götaland ligger ohälsotalet något högre än genomsnittet i riket (kvinnor 39,8, riket 39,1; män 27,3, riket 26,7). Halland ligger lägre än riksgenomsnittet (kvinnor 35,3, män 23,7).

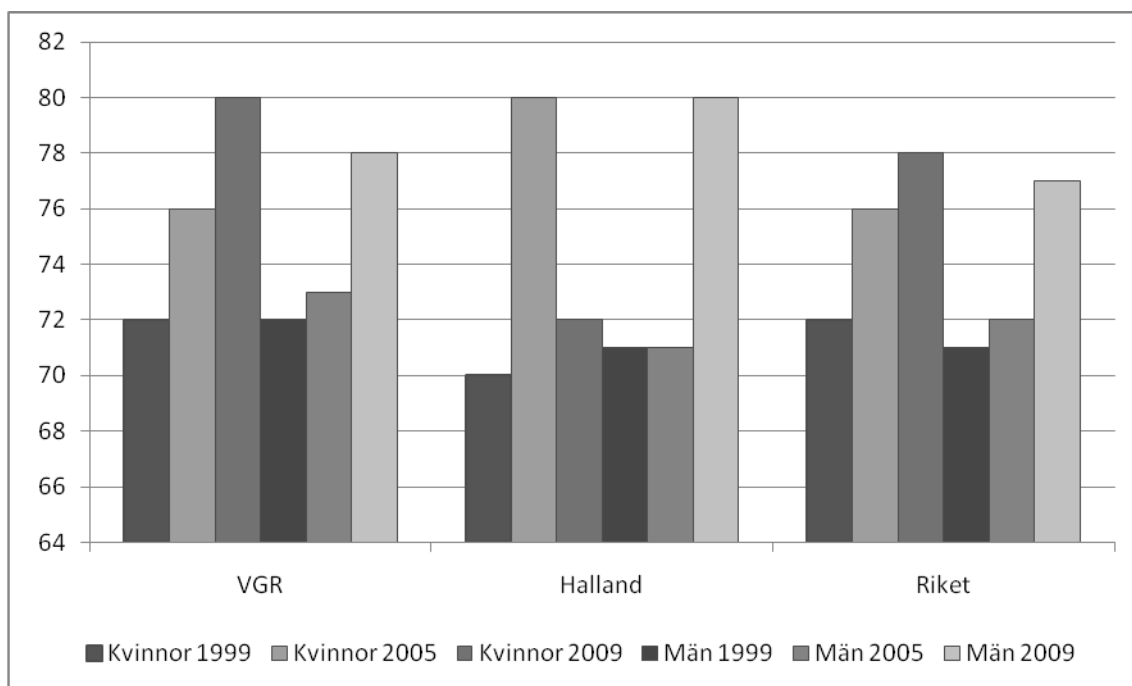
Resultat av arbetsmiljöstatistiken

Allmän nöjdhet; sjuknärvaro, tillgång till FHV

(Tabell 1-2, figur 1-2)

Omkring åtta av tio tillfrågande var mycket nöjda med sitt arbete (Figur 1). Knappt hälften hade varit sjuknärvarande två gånger eller mer senaste året (Tabell 2). Omkring sex av tio hade tillgång till företagshälsovård (FHV) och en fjärdedel av alla hade haft kontakt med FHV under senaste året (Figur 3, tabell 4). Det fanns för dessa frågor inga nämnvärda skillnader mellan länen, riket eller mellan könen.

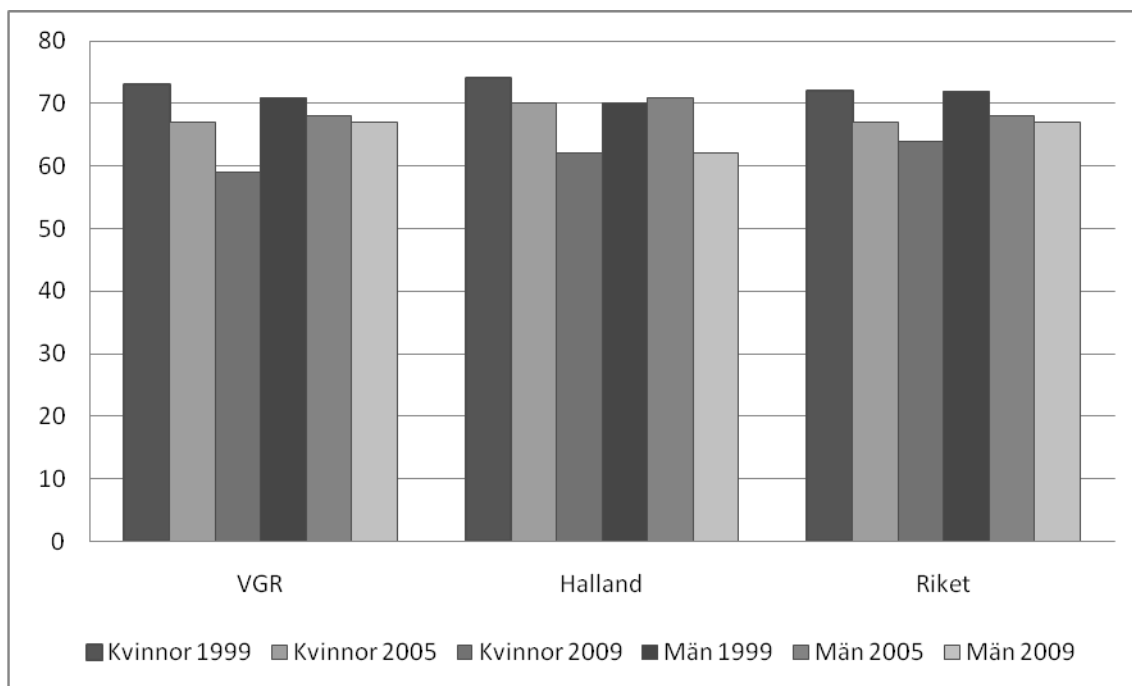
Över tid hade andelen mycket nöjda med sitt arbete ökat något. Andelen med tillgång till FHV liksom andelen som hade haft kontakt med FHV hade minskat. För kvinnor i både VGR och Halland hade andelen med tillgång till FHV minskat något mer än i riket.

Figur 1. Jag är i det stora hela mycket nöjd med mitt arbete (%). OBS! Y-axeln är bruten och börjar inte på noll.

Tabell 1. Sjuknärvaro (gått till jobbet trots att man borde sjukskrivit sig) två gånger eller mer senaste året (%) Saknas 1999.

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR		50	49		50	46	
Halland		49	50		53	39	
Riket		49	47		49	44	

Figur 2. Tillgång till FHV genom arbetet (%)

Tabell 2. Besök av eller kontakt med FHV senaste året (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	27	24	22		38	30	30
Halland	26	31	23		36	29	23
Riket	29	26	22		38	31	29

Arbetsmiljöfaktorer

Fysikaliska arbetsmiljöfaktorer under minst ¼ av arbetstiden
 (Tabell 3-5)

Andelen i Västra Götaland och Halland som uppgav att de utsattes för buller, vibrationer från verktyg eller helkroppsvibrationer skiljer sig inte från riket. Män är mera utsatta än kvinnor, särskilt för vibrationer. Över tid var förändringarna små.

Tabell 3. Buller: inte kan samtala i normal samtalston (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	18	17	15		28	31	31
Halland	14	16	18		34	41	30
Riket	16	16	15		29	31	29

Tabell 4. Vibrationer från handhållna verktyg (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	3	3	3		14	13	16
Halland	1	1	-		14	16	16
Riket	2	2	3		13	14	14

Tabell 5. Helkroppsvibrationer (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	2	2	2		9	13	13
Halland	1	1	-		14	17	14
Riket	1	2	1		11	13	12

Kemiska arbetsmiljöfaktorer under minst ¼ av arbetstiden (Tabell 6-8)

Andelen i Västra Götaland och Halland som uppgav att de utsattes för organiskt damm eller hudkontakt med olja eller skärvätskor, skiljer sig inte från riket. Hudkontakt med rengörings- eller desinfektionsmedel tenderade att vara något vanligare hos kvinnor i Halland jämfört med Västra Götaland och riket. Män var mera utsatta än kvinnor för olja eller skärvätskor, medan kvinnor var mer utsatta för rengörings- eller desinfektionsmedel.

Över tid var förändringarna små förutom hudkontakt med rengörings- eller desinfektionsmedel som var högre hos kvinnor 2009 jämfört med tidigare. En förklaring

kan vara den ökade användningen av handsprit i samband med influensan under hösten 2009 när undersökningen gjordes.

Tabell 6. Organiskt damm från textil, djur, växter etc (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	14	14	13		10	12	14
Halland	10	10	14		14	13	10
Riket	13	11	12		12	12	13

Tabell 7. Hudkontakt med rengörings- eller desinfektionsmedel (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	16	16	19		9	9	9
Halland	18	18	26		10	6	10
Riket	16	16	20		9	8	9

Tabell 8. Hudkontakt med olja eller skärvätskor (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	2	1	1		13	11	10
Halland	1	1	-		11	13	12
Riket	2	1	2		11	10	9

Ergonomiska arbetsmiljöfaktorer under minst ¼ av arbetstiden (Tabell 9-13, figur 3)

En tredjedel av kvinnorna och något fler män arbetade rent kroppsligt minst en fjärdedel av arbetstiden. Det var något vanligare i Halland jämfört med Västra Götaland och riket. Andelen som måste ta i så de andas snabbare var omkring en fjärdedel av männen och en åttondel av kvinnorna. Det var vanligare hos män i Halland. Arbete i framåtböjd ställning utfördes av en fjärdedel, också det vanligare i Halland liksom arbete med händerna upplyfta. Upprepade arbetsmoment förekom hos en tredjedel av samtliga. Lyft

av minst 15 kg var vanligare framför allt i Halland men även något i Västra Götaland jämfört med riket.

Över tid fanns en tendens att arbete rent kroppsligt minst en fjärdedel av arbetstiden eller arbete framåtböjt, ökade i Halland men inte i Västra Götaland eller riket. Andelen som måste ta i så de andas snabbare ökade mer hos män i Halland jämfört med Västra Götaland och riket. Arbete med händerna upplyfta tenderade att öka något i Halland men minskade i Västra Götaland och riket. Lyft om minst 15 kg har minskat något i riket liksom hos kvinnor i Västra Götaland men inte i Halland och inte heller hos männen i någotdera länet.

Tabell 9. Arbetar rent kroppsligt (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	35	38	35		39	41	42
Halland	37	35	44		43	53	51
Riket	33	36	33		40	44	42

Tabell 10. Måste ta i så man andas snabbare (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	12	13	13		18	22	25
Halland	13	13	12		18	29	38
Riket	11	13	12		21	25	24

Tabell 11. Arbete framåtböjd utan stöd för händerna (%)

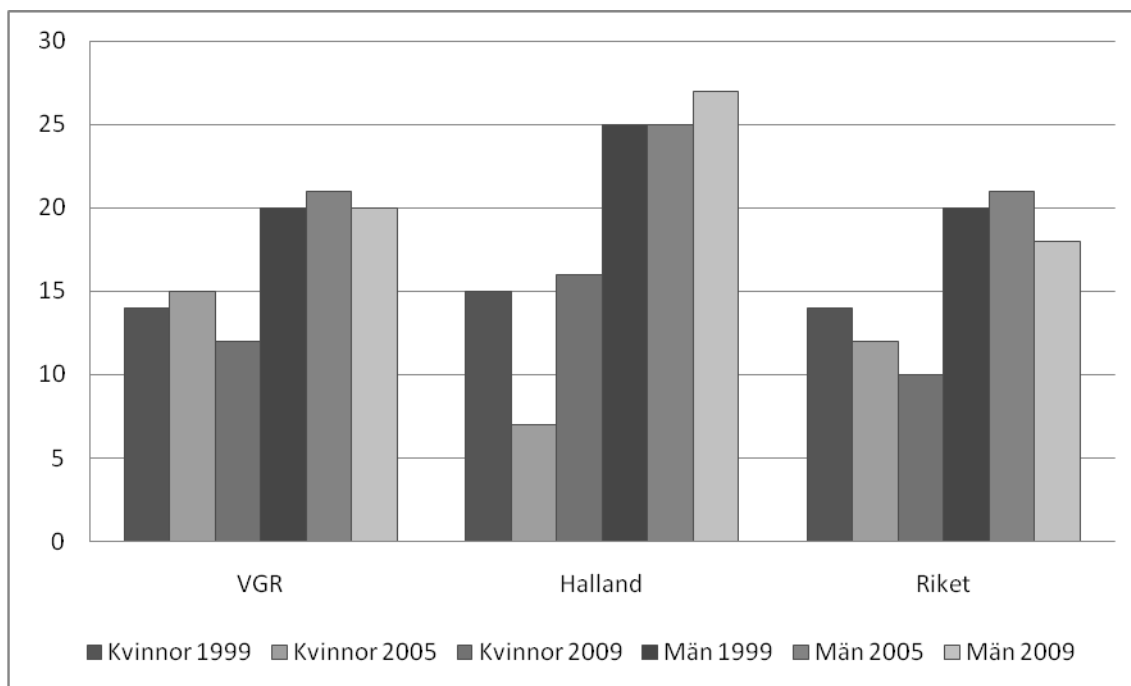
	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	28	29	26		24	24	28
Halland	31	30	40		35	22	33
Riket	28	26	26		27	27	27

Tabell 12. Arbete med händerna upplyfta (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	16	16	16		22	21	22
Halland	21	20	19		17	25	26
Riket	28	16	15		27	21	21

Tabell 13. Upprepar enbart samma arbetsrörelser minst två gånger/minut (%)
 (Frågan tillkommit efter 1999)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR		36	35			32	35
Halland		37	32			35	30
Riket		35	33			35	32

Figur 3. Lyft minst 15 kg flera ggr/dag (%)

Hot, våld, mobbing (Tabell 14-15)

Våld eller hot om våld uppgavs av omkring en femtedel av kvinnorna och en tiondel av männen. Män i Halland uppgav en låg andel (3 %), i övrigt var skillnaderna små, dock med en tendens till högre andel bland kvinnor i Halland. Mobbing av chef eller arbetskamrater uppgavs av omkring en tiondel, utan större skillnader mellan kvinnor och män eller län.

Över tid fanns en antydd trend till ökande andel mobbing hos kvinnor i Halland, i övrigt fanns inga skillnader.

Tabell 14. Våld eller hot om våld minst någon gång senaste 12 mån (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	19	18	19		8	10	9
Halland	17	21	20		5	10	3
Riket	17	18	18		10	10	10

Tabell 15. Mobbing av chef eller arbetskamrater minst någon gång senaste 12 månaderna (%)

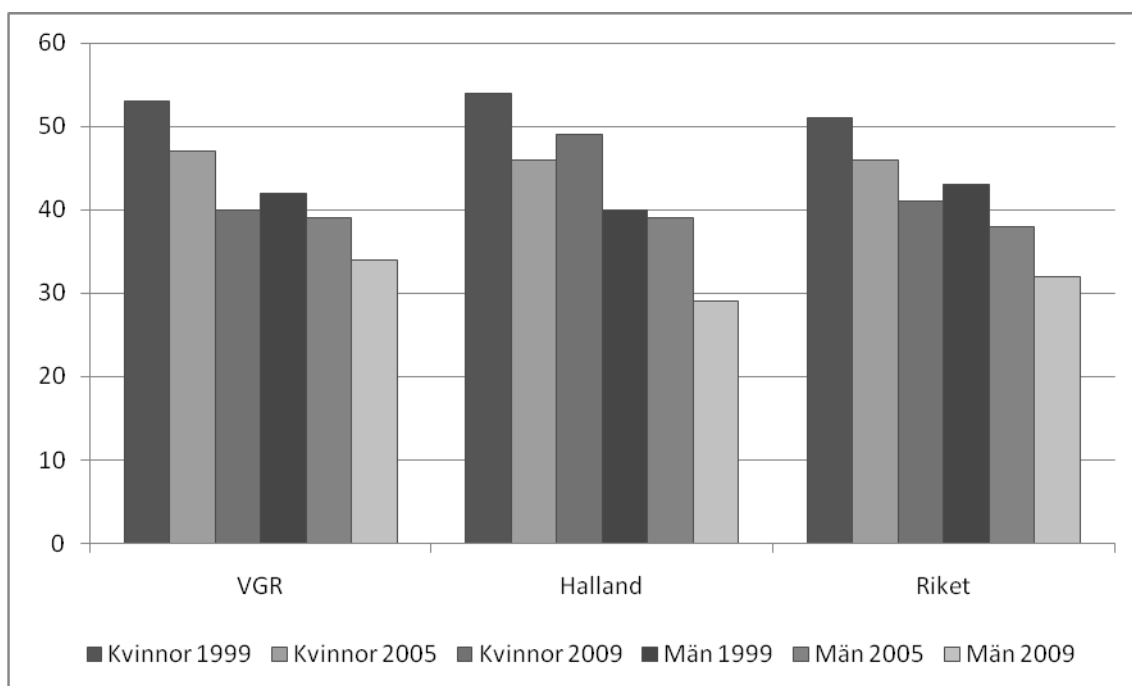
	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	8	11	10		10	9	11
Halland	5	7	13		8	11	10
Riket	9	9	9		9	9	9

Krav, kontroll, stöd (Tabell 16-22, figur 4-8)

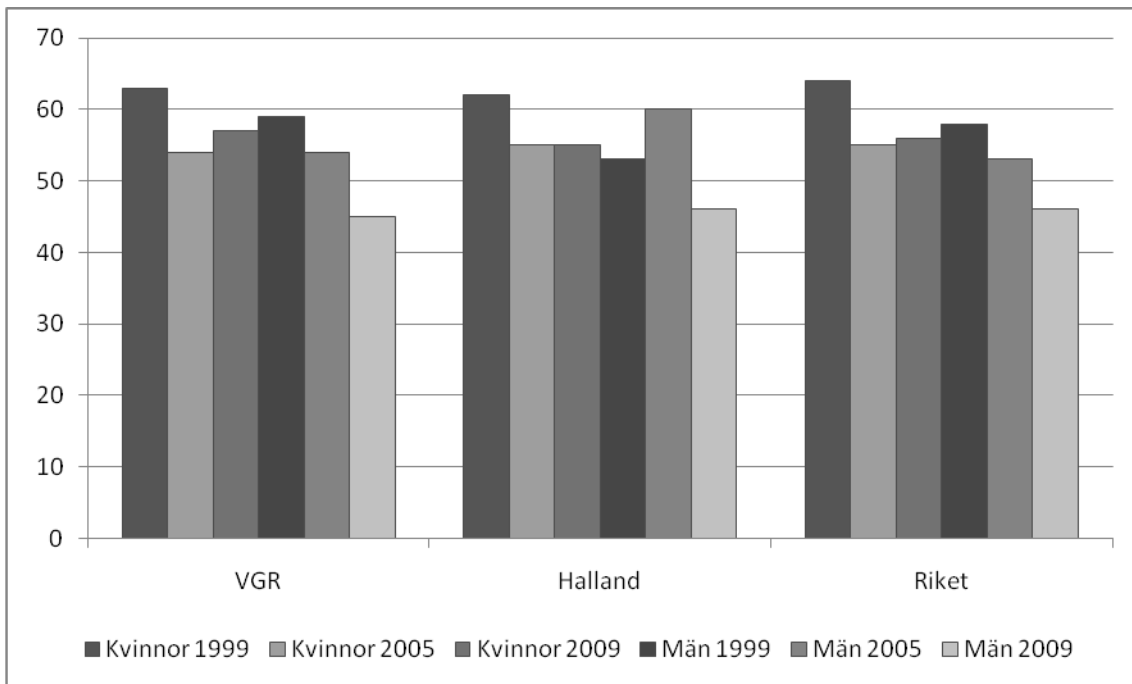
Beträffande frågor om krav, kontroll och stöd på arbetet var det inga påtagliga skillnader mellan Västra Götaland, Halland och riket. Det finns skillnader mellan könen i vissa frågor. Större andelar av kvinnorna än männen upplevde arbetet psykiskt påfrestande, hade alldeles för mycket att göra respektive inte hade varit med och

bestämt arbetsupplägget. Färre kvinnor än män hade också möjlighet att utvecklas och lära nytt i arbetet. Samtidigt hade större andelar kvinnor möjlighet att bestämma arbetstakten samt ta korta pauser för att prata. Det var också färre kvinnor som rapporterade att de inte hade möjlighet till stöd från arbetskamrater.

Över tid hade det skett förändringar i några frågor. Andelarna som upplevde arbetet psykiskt påfrestande, hade alldeles för mycket att göra, kunde utvecklas och lära nytt i arbetet respektive upplevde arbetet bundet och ofritt, hade minskat både i de undersökta länen och i riket. Andelen vars arbete innebar att förstå och lösa krävande problem hade ökat.

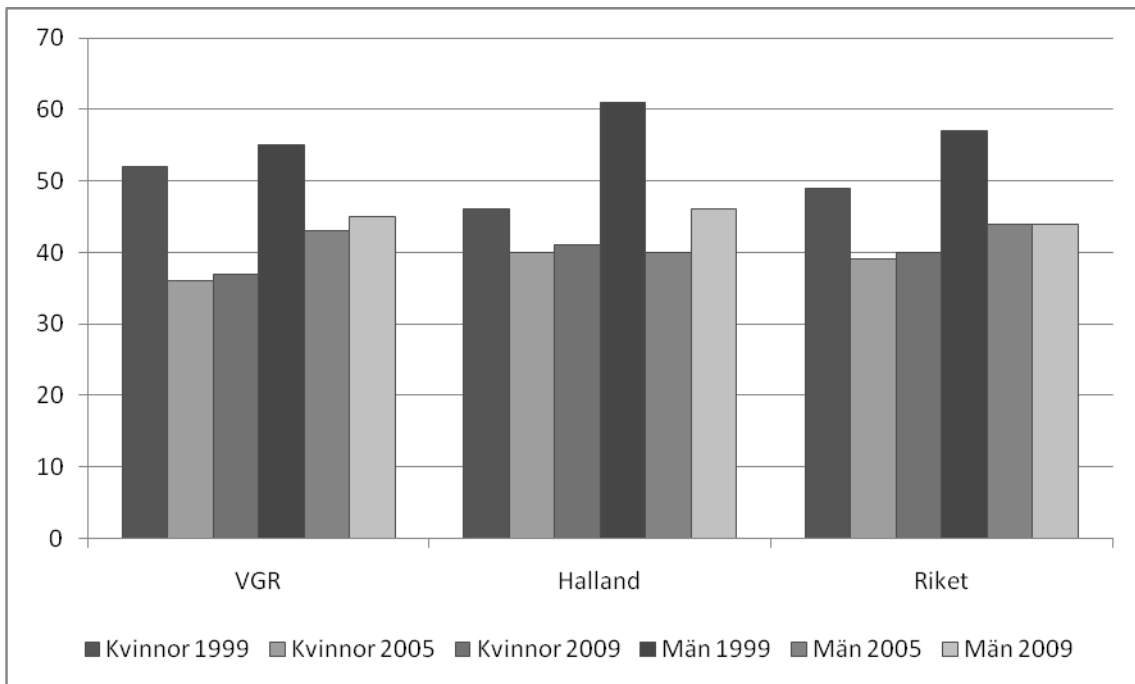
Figur 4. Upplever arbetet psykiskt påfrestande (%)

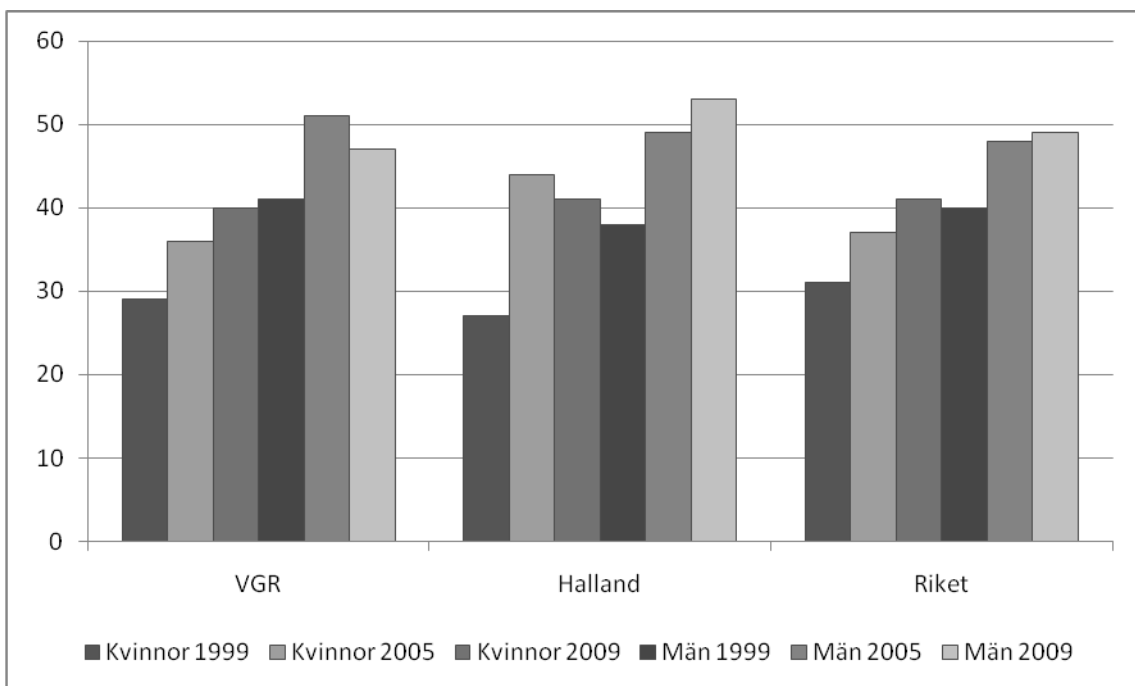
Figur 5. Har alldeles för mycket att göra (%)

Tabell 16. Tvungen att drar in på luncher, arbeta övertid, ta med jobbet hem (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	33	29	36		40	37	41
Halland	30	30	36		29	40	38
Riket	33	30	34		39	35	38

Figur 6. Möjlighet varje vecka att utvecklas och lära nytt i arbetet (%)

Figur 7. En del av arbetstiden går till att förstå och lösa krävande problem (%)

Kontroll

Tabell 17. Som mest 1/2 tiden möjlighet att själv bestämma arbetstakten (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	64	62	63		46	43	47
Halland	61	60	63		43	46	40
Riket	61	60	60		45	45	47

Tabell 18. Arbetet upplevs bundet och ofritt (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	24	23	18		16	15	15
Halland	22	19	19		15	17	17
Riket	22	20	18		16	15	14

Tabell 19. För det mesta/aldrig inte med och bestämmer arbetsupplägget (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	29	22	32		26	22	24
Halland	29	22	28		21	22	22
Riket	29	25	30		25	25	23

Tabell 20. Kan som mest 1/2 tiden ta korta pauser för att prata (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	64	69	65		41	43	43
Halland	69	66	70		48	44	46
Riket	62	66	64		42	45	45

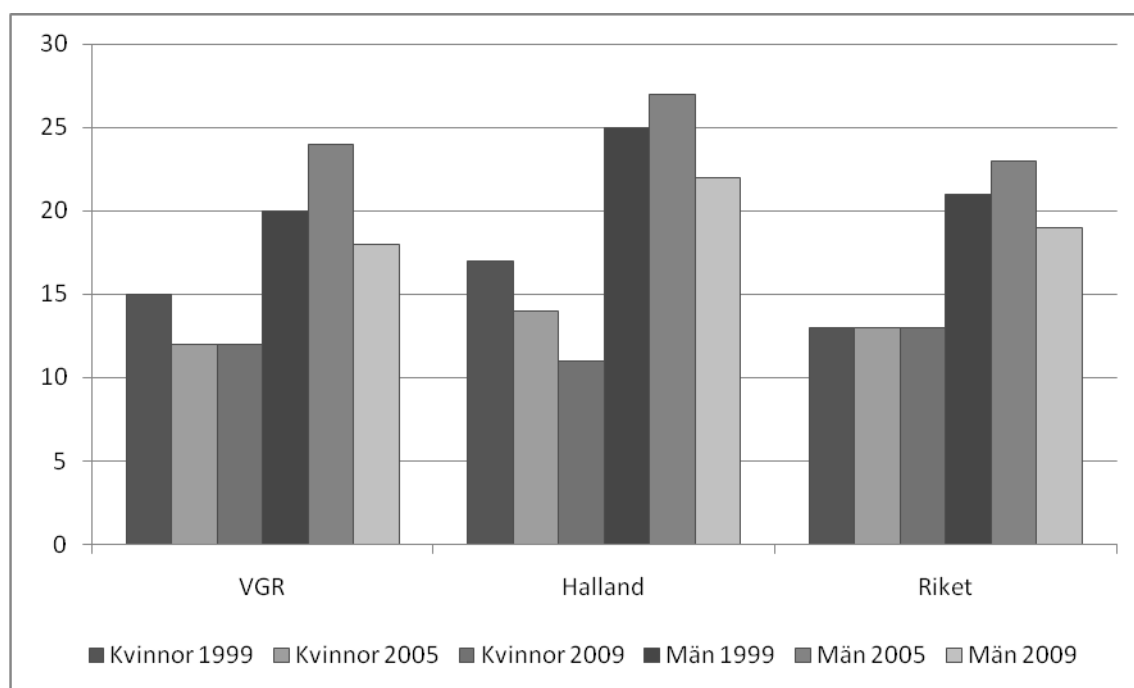
Stöd

Tabell 21. Chefen visar uppskattning varje vecka (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	28	25	28		29	32	30
Halland	22	31	26		31	28	30
Riket	26	26	27		30	30	30

Tabell 22. För lite stöd och hjälp från kamrater/chefer (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	21	22	20		21	20	17
Halland	17	20	26		18	27	20
Riket	20	21	21		20	20	19

Figur 8. Ingen möjlighet till stöd och uppmuntran från arbetskamrater (%)

Arbetsrelaterade symtom

Rörelseapparaten (Tabell 23-26)

Det vanligaste symtomet är ont efter arbetet varje vecka i övre delen av ryggen eller nacken som rapporteras av knappt hälften av kvinnorna och en fjärdedel av männen. Ont i axlar eller armar är nästan lika vanligt. För båda dessa symtom och även för ont i nedre delen av ryggen och ont i handleder eller händer, är det aningen större andel hos halländska kvinnor jämfört med Västra Götaland och riket. Halländska män har en något större andel med ont i nedre delen av ryggen jämfört med Västra Götaland och riket. Västra Götaland avvek inte från riket.

Över tid syntes inga uppenbara förändringar.

Tabell 23. Ont efter arbetet varje vecka i övre delen av ryggen eller nacken (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	44	43	35		21	31	26
Halland	39	44	50		18	26	24
Riket	42	44	41		24	29	27

Tabell 24. Ont efter arbetet varje vecka i nedre delen av ryggen (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	29	34	29		20	25	23
Halland	29	33	42		24	26	34
Riket	29	33	32		21	26	25

Tabell 25. Ont efter arbetet varje vecka i axlar eller armar (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	39	40	34		20	30	25
Halland	36	45	48		24	30	23
Riket	38	40	36		24	28	25

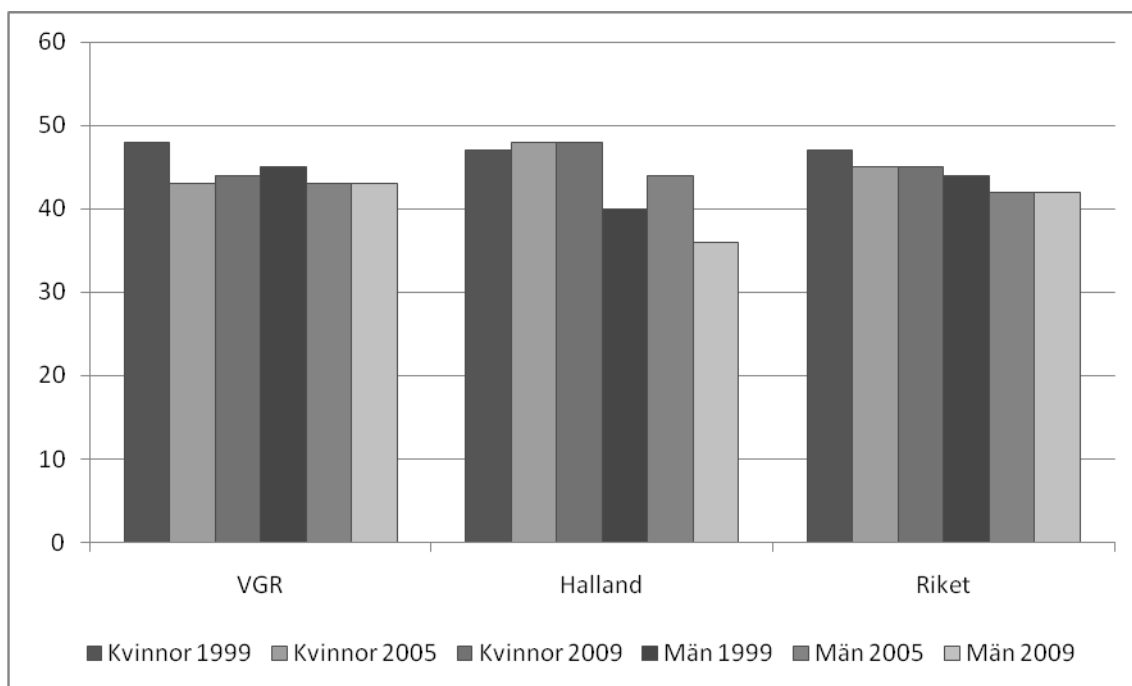
Tabell 26. Ont efter arbetet varje vecka i handleder eller händer (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	23	26	19		13	15	18
Halland	20	25	28		13	14	19
Riket	20	24	21		12	15	15

Stressrelaterat

(Tabell 27-30, figur 9)

Det vanligaste symtomet är oförmåga att koppla av tankarna på jobbet under fritid som rapporterades av nästan hälften av kvinnorna och nästan lika många män. Halländska män tenderade att ange stressrelaterade symtom i något lägre utsträckning än män i Västra Götaland respektive riket. Över tid fanns inga påtagliga förändringar.

Figur 9. Kan varje vecka inte koppla av tankarna på jobbet under fritid (%)

Tabell 27. Varje vecka svårt att sova pga. tankar på jobbet (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	23	24	24		21	20	18
Halland	23	16	21		16	15	13
Riket	22	23	22		19	20	18

Tabell 28. Trött och håglös varje vecka (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	43	41	42		36	35	36
Halland	40	40	39		34	32	25
Riket	42	43	42		35	35	33

Tabell 29. Huvudvärk varje vecka (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	34	31	31		21	18	19
Halland	28	33	32		17	17	14
Riket	33	30	32		20	18	18

Tabell 30. Halsbränna, sura uppstötningar varje vecka (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	27	25	24		22	21	20
Halland	23	27	23		22	28	19
Riket	26	24	24		23	20	19

Arbetsorsakade besvär senaste 12 månaderna

(Tabell 31-42, figur 10-15)

Fysiska besvär orsakade av jobbet som gjort det svårt att klara arbetet rapporterades av en femtedel av kvinnorna och något lägre andel män. Andra besvär än fysiska orsakade av jobbet som gjort det svårt att klara arbetet rapporterades av omkring hälften så många. Andelarna med arbetsorsakade besvär skiljde sig inte för Västra Götaland eller Halland jämfört med riket. Möjligen fanns en antydning till högre förekomst av fysiska besvär och besvär i rörelseapparaten hos kvinnor i Västra Götaland jämfört med riket.

Stress eller psykiska påfrestningar som orsak till besvär var något vanligare hos kvinnor i Västra Götaland jämfört med Halland och riket.

Över tid var förändringarna små. Det fanns hos framför allt kvinnor en antydning till minskning av både fysiska besvär orsakade av jobbet som gjort det svårt att klara arbetet, arbetsorsakade besvär i hals och/eller nacke, rygg, axel och/eller arm och besvär orsakade av påfrestande arbetsställningar.

I rapporten Arbetsorsakade besvär 2006, där resultaten baseras på de tre årgångarna 2004, 2005 och 2006, fanns signifikanta skillnader mellan Västra Götaland och övriga landet. För de fyra redovisade frågorna om samtliga typer av arbetsorsakade besvär, besvär på grund av fysisk belastning, besvär på grund av stress eller andra psykiska påfrestningar och sjukfrånvaro på grund av arbetsorsakade besvär, hade kvinnor i Västra Götaland högre förekomst än övriga landet. Män i Västra Götaland hade också högre andel med besvär förutom på grund av fysisk belastning. Kvinnor i Halland hade lägre andel med sjukfrånvaro på grund av arbetsorsakade besvär än landet i övrigt.

Rörelseapparaten

Tabell 31. Någon gång fysiska besvär pga jobbet som gjort det svårt att klara jobbet (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	24	23	21		19	18	14
Halland	19	20	20		17	16	17
Riket	22	22	17		16	16	14

Tabell 32. Någon gång andra besvär än fysiska pga jobbet som gjort det svårt att klara jobbet (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	11	12	13		7	8	7
Halland	10	9	8		5	8	6
Riket	11	12	11		6	7	6

Tabell 33. Arbetsorsakade besvär i hals och/eller nacke (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	7	6	5		3	2	2
Halland	5	6	4		3	3	2
Riket	7	6	4		2	3	2

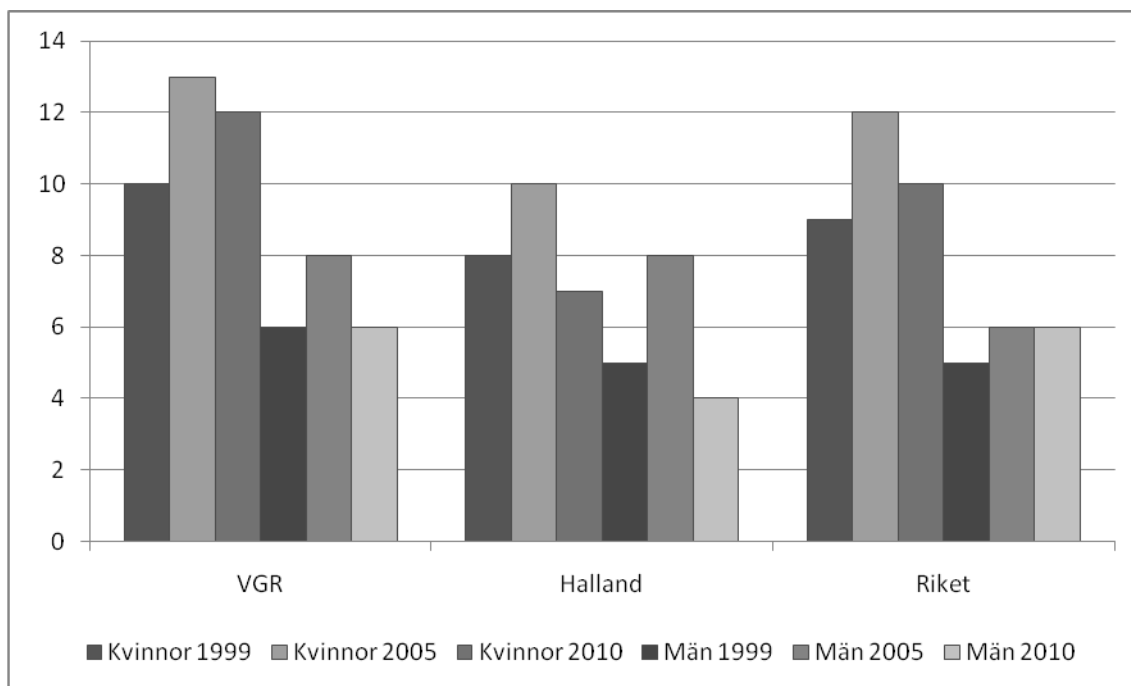
Tabell 34. Arbetsorsakade besvär i axel och/eller arm (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	11	11	8		6	6	5
Halland	8	8	7		5	6	5
Riket	11	10	7		5	6	4

Tabell 35. Arbetsorsakade besvär rygg utom nacke (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	11	10	8		8	7	6
Halland	11	10	8		8	7	7
Riket	10	10	7		7	8	6

Andra arbetsorsakade besvär

Figur 10. Arbetsorsakade besvär på grund av stress, psykiska påfrestningar (%)

Tabell 36. Arbetsorsakade besvär – hörsel (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	2	2	3		3	3	2
Halland	2	2	2		1	1	2
Riket	1	2	2		2	2	1

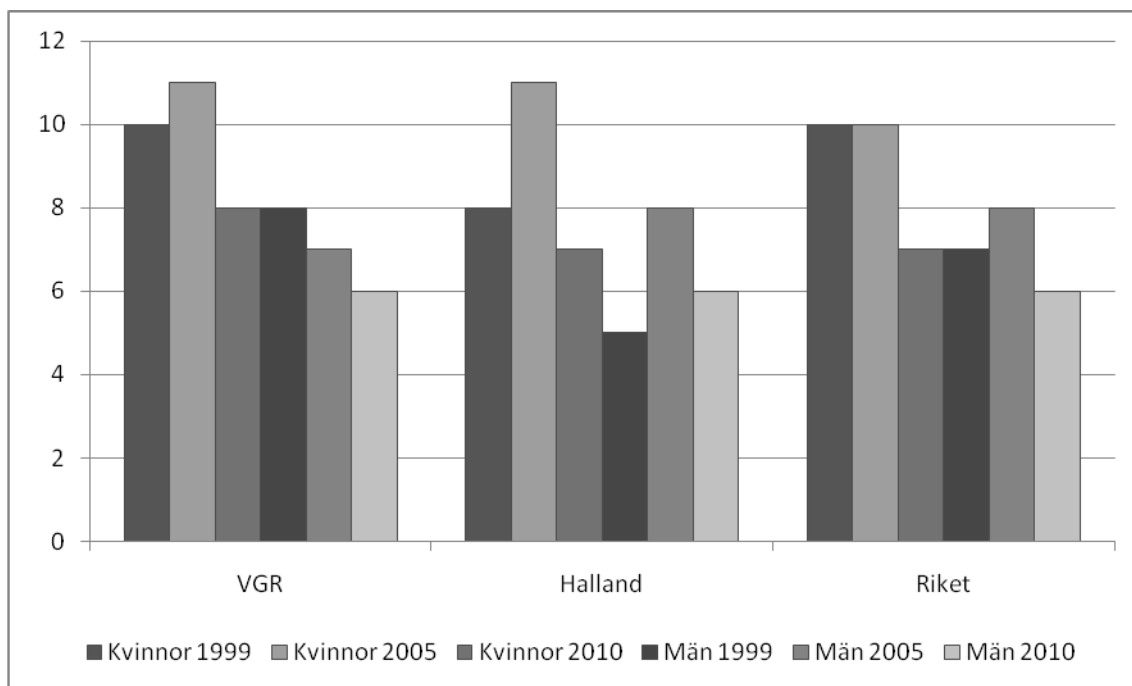
Tabell 37. Arbetsorsakade besvär – allergi, utom hud (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	1	2	1		1	2	1
Halland	1	2	1		1	-	1
Riket	2	2	1		1	1	1

Tabell 38. Arbetsorsakade besvär – hudöverkänslighet (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	4	3	2		2	1	1
Halland	1	1	1		3	1	2
Riket	2	2	1		2	1	1

Orsak till besvär

Figur 11. Orsak till besvär – påfrestande arbetsställningar (%)

Tabell 39. Orsak till besvär – buller (%)

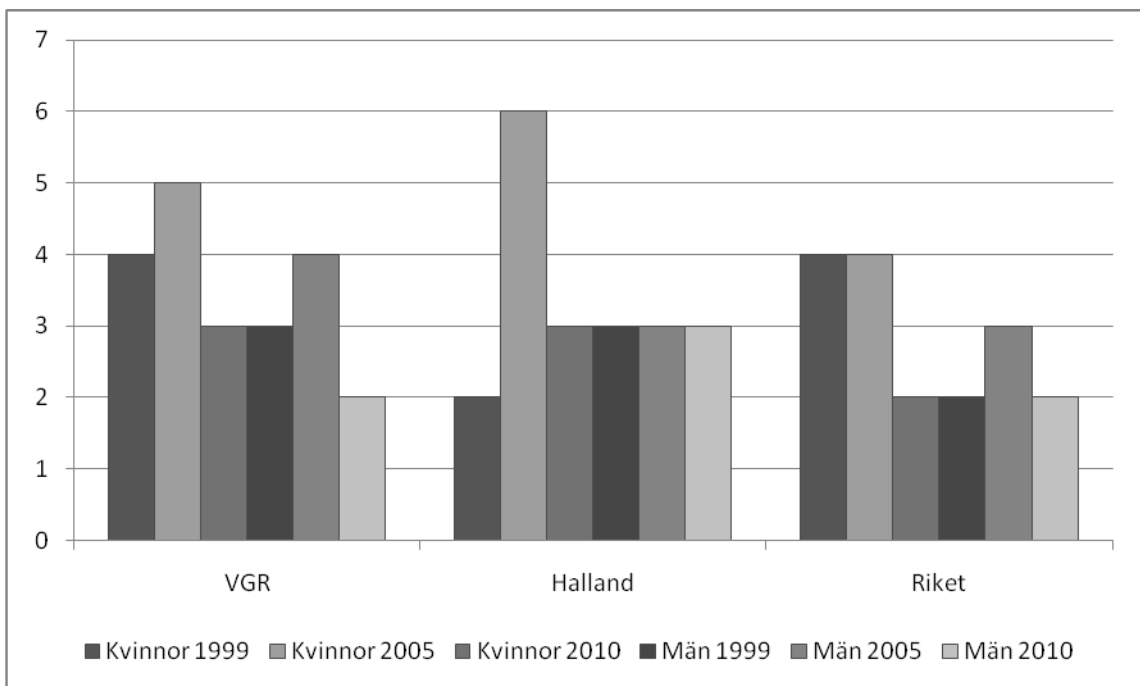
	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	1	1	1		2	1	1
Halland	2	1	1		1	0	1
Riket	1	1	1		2	2	1

Tabell 40. Orsak till besvär – kemiska ämnen (%)

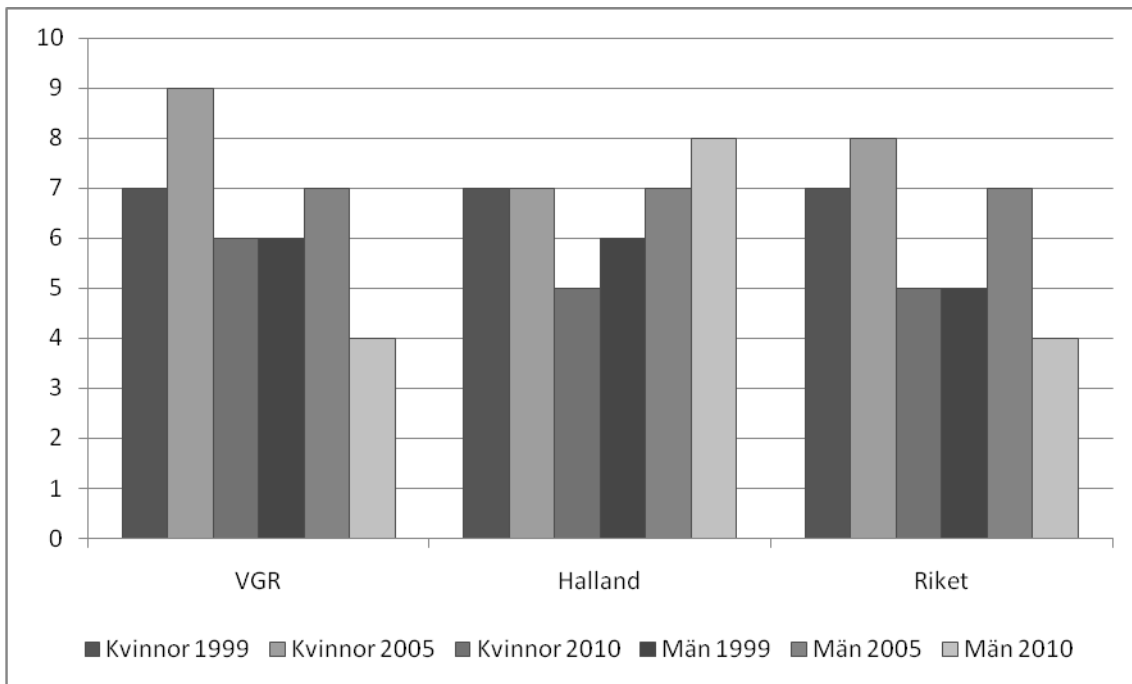
	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	2	1	0		1	1	0
Halland	-	0	1		2	0	-
Riket	2	1	0		1	1	0

Tabell 41. Orsak till besvär – vibrationer (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	-	0	0		1	0	0
Halland	-	-	-		1	1	-
Riket	0	0	0		0	1	0

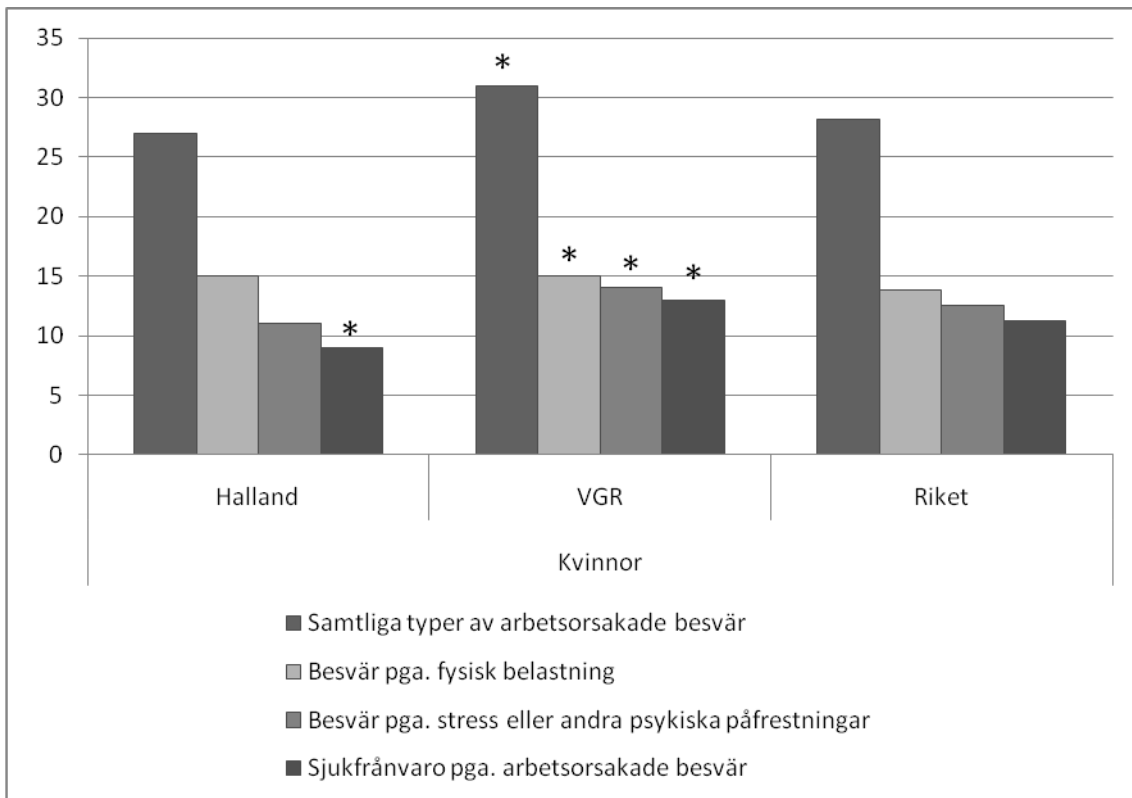
Figur 12. Orsak till besvär – korta, upprepade arbetsmoment (%)

Figur 13. Orsak till besvär – tung, manuell hantering (%)

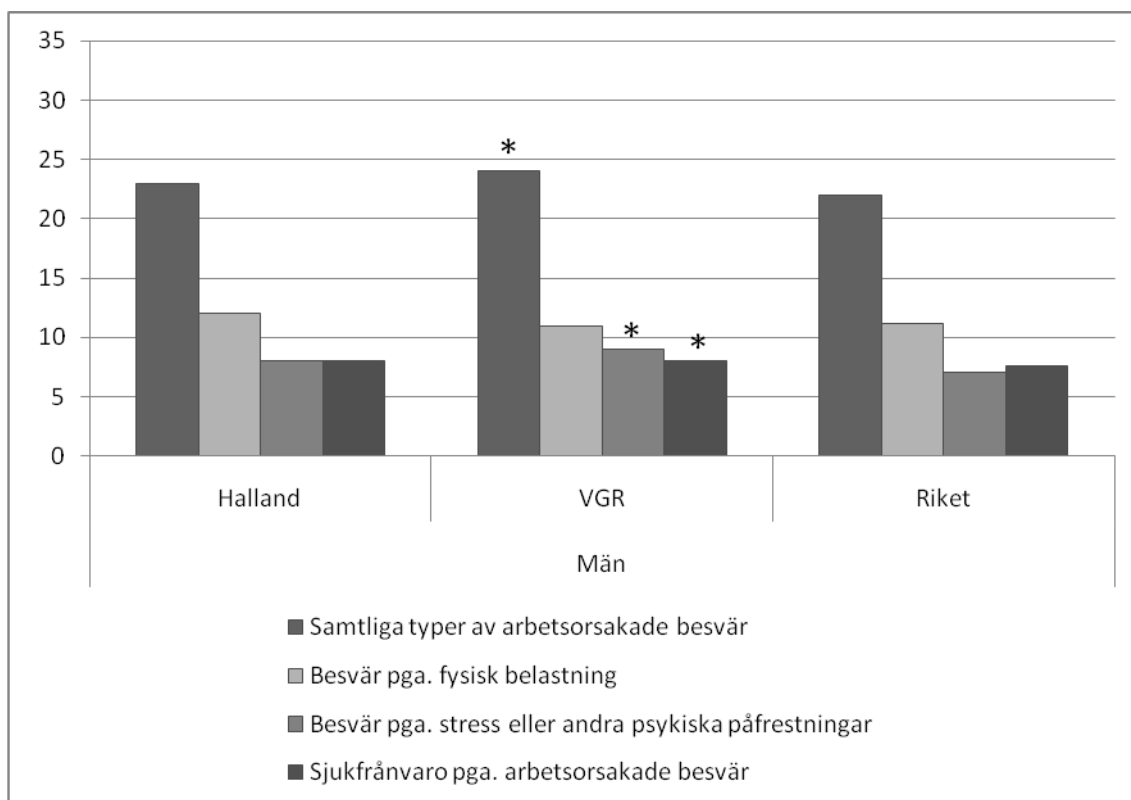
Tabell 42. Orsak till besvär – arbete vid bildskärm, PC (%)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2010		1999	2005	2010
VGR	4	4	3		1	2	2
Halland	2	4	3		1	3	1
Riket	4	4	3		1	2	1

* innebär statistiskt säkerställd skillnad mellan länet och övriga landet

Figur 14. Arbetsorsakade besvär senaste 12 månaderna hos kvinnor 2004, 2005, 2006 sammantaget (%)

* innebär statistiskt säkerställd skillnad mellan länet och övriga landet

Figur 15. Arbetsorsakade besvär senaste 12 månaderna hos män 2004, 2005, 2006 sammantaget (%)

Arbetsolycksfall och arbetssjukdomar (Tabell 43-45)

Anmälda arbetsolyckor som medfört sjukfrånvaro skiljde sig inte för Västra Götaland eller Halland jämfört med riket. Över tid fanns en trend till minskat antal fall för båda könen i Västra Götaland, Halland och riket.

Av AFA godkända arbetsolyckor som medfört mer än 30 dagars sjukskrivning och/eller medicinsk invaliditet, var lägre i Västra Götaland och Halland jämfört med riket. Över tid fanns en trend till minskat antal fall för båda könen i Västra Götaland, Halland och riket. Skillnaden mellan Västsverige och riket förefaller att minska.

Arbetsolycksfall anmälda till Arbetsmiljöverket

Tabell 43. Anmälda arbetsolyckor som medfört sjukfrånvaro (per 1000 arbetande)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	9	7	5		11	9	6
Halland	7	6	4		12	9	7
Riket	8	6	5		11	8	6

Arbetsolycksfall, sjukdomar anmälda till AFA

Tabell 44. Godkända arbetsolyckor som medfört > 30 dagars sjukskrivning och/eller medicinsk invaliditet (per 1000 arbetande)

	Kvinnor				Män		
	1999	2005	2009		1999	2005	2009
VGR	1,0	1,0	0,8†		2,0	1,6	1,2†
Halland	1,2	1,0	0,8†		2,2	1,9	1,5†
Riket	2,0	1,6	1,3†		4,1	2,9	2,0†

† Betecknar att antalet godkända fall är något underskatta pga. eftersläpning.

Av AFA godkända arbetssjukdomar under åren 2005-2009 antyder en något större andel med hörselnedsättning och tinnitus samt sjukdom i skelett eller rörelseorgan, i Västsverige jämfört med riket.

Tabell 45. Godkända arbetssjukdomar 2005-2009 i Västra Götaland och Halland tillsammans. Fördelning mellan olika orsaker (%)

	Kvinnor		Män	
	VGR-Halland (n=48)	Riket (n=407)	VGR-Halland (n=216)	Riket (n=2070)
Hörselnedsättning, tinnitus	15	10	37	32
Vibrationer	8	4	13	13
Karpaltunnelsyndrom	6	8	11	11
Andningsvägar	10	10	11	11
Skelett, rörelseorgan	17	12	10	8
Hud	25	22	-	-
Infektioner	-	9	-	-
Övrigt	19	29	19	25

- betecknar alltför få för att anges.

Arbetsskadelivränta

(Tabell 46-47)

Vid arbetsskada kan den försäkrade (arbetstagaren) få arbetsskadelivränta om skadan (arbetssjukdom eller arbetsolycksfall) förväntas bli bestående minst 1 år och skadan innebär en nedsättning av inkomst med minst 1/15-del. Den försäkrade ansöker om arbetsskadelivränta och Försäkringskassan genomför en utredning avseende nedsättningens varaktighet, storlek och om den är förorsakad av arbetet.

Beviljade arbetsskadelivräntor för psykiska och nervsystemets sjukdomar var vanligare i Västra Götaland jämfört med riket. I Halland var beviljade arbetsskadelivräntor för muskuloskeletal sjukdomar vanligare än i riket (Tabell 46).

Den stora gruppen avseende nybeviljade arbetsskadelivräntor är för riket, Västra Götaland och Halland är muskuloskeletal sjukdomar. Ser man på olika diagnosgrupper inom muskuloskeletal sjukdomar framkommer att beviljade arbetsskadelivräntor pga ryggvärk är vanligare i Halland och ovanligare i Västra Götaland jämfört med riket (Tabell 47). Seninflammation i skuldra var vanligare i Halland jämfört med riket. I riket

var det fler beviljade arbetsskadelivräntor hos män för tre av de fyra huvuddiagnoserna. Fler kvinnor än män fick beviljat muskelsmärta som orsak till arbetsskadelivränta.

Tabell 46. Arbetsskadelivränta 2009-1. Nybeviljade egenlivräntor år 2009. Siffror inom parentes anger procent av förväntat i Västra Götaland och Halland med hänsyn till befolkningen (Västra Götaland 17 % och Halland 3,2 % av rikets befolkning). ICD =Internationell klassifikation av sjukdomar

	ICD: F00-F99 Psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar	ICD: G00-G99 Sjukdomar i nervsystemet	ICD: J00-J99 Andningsorganens sjukdomar	ICD: M00-M99 Sjukdomar i muskuloskeletala systemet och bindväven
Halland	under 10	under 10	under 10	45 (173%)
Västra Götaland	44 (127%)	17 (136%)	under 10	153 (92%)
Riket	217 (100%)	78 (100%)	52 (100%)	1041 (100%)

Tabell 47. Arbetsskadelivränta 2009-2. Nybeviljade egenlivräntor år 2009 specifika muskuloskeletala diagnoser. Siffror inom parentes anger procent av förväntat i Västra Götaland och Halland med hänsyn till befolkningen (Västra Götaland 17 % och Halland 3,2 % av rikets befolkning). ICD =Internationell klassifikation av sjukdomar

	Ospecifik nack-arm smärta ICD M53	Ryggvärk (nackvärk, ryggvärk, ischias) ICD M54	Seninflammation skuldra m.fl. ICD M75	Muskelsmärta m.fl. ICD M79
Halland	under 10	10 (135%)	10 (152%)	under 10
Västra Götaland	22 (89 %)	20 (51 %)	39 (111 %)	17 (88 %)
Riket	145	231	206	113
<i>varav:</i> Kvinnor	62	78	68	61
Män	83	153	138	52

Diskussion

Rapporten är resultatet av en översiktlig genomgång av svaren på stor mängd frågor om förhållanden i arbetsmiljön. Samtidigt är det absoluta antalet svarande begränsat, särskilt i Halland. Det finns därför en betydande statistisk osäkerhet i de redovisade

siffrorna. Det är således viktigt att tolka resultaten med försiktighet. Uppgifterna från Halland är mest osäkra vilket framgår av fluktuationen över tid vilken som förväntat är större för Halland än för Västra Götaland och riket.

En styrka med statistiken är att Arbetsmiljöundersökningarna och Arbetsorsakade besvär har utförts på snarligt sätt under lång tid. Det ger ett relativt stabilt underlag för att studera trender över tid, åtminstone i Västra Götaland.

Det är glädjande att åtta av tio är mycket nöjda med sitt arbete och att denna andel ökar i både Västra Götaland och Halland. En annan positiv utveckling är att tunga lyft minskar bland kvinnor.

Det finns också en positiv utveckling inom det psykosociala området – minskande andel har alldeles för mycket att göra, upplever arbetet psykiskt påfrestande, bundet och ofritt. Samtidigt fanns tecken till ökad svårighetsgrad i arbetet – ökande andel anger att de har att förstå och lösa krävande problem. Halländska män har mindre stressrelaterade besvär än andra.

Det är anmärkningsvärt att den rapporterade exponeringen för välkända kemisk-fysikaliska arbetsmiljörisker som buller, vibrationer från handverktyg, damm och hudkontakt med olika ämnen, inte har minskat sedan 1999. Det finns således behov av att fortsatt uppmärksamma välkända arbetsmiljörisker.

En betydande andel, särskilt bland kvinnor, upplever hot och våld. Likaså är upplevelse av mobbing från chef eller arbetskamrater inte ovanligt. Dessa faktorer har heller inte minskat över tid.

Det mest påtagliga tecknet till skillnader mellan Västra Götaland, Halland och landet i övrigt var resultatet av Arbetsmiljöverkets jämförelse av arbetsorsakade besvär 2004-2006. Västra Götaland hade sämre utfall jämfört med övriga landet. Både kvinnor och män i Västra Götaland hade mera arbetsorsakade besvär än riket. I den årliga statistiken från de tre undersökta åren 1999, 2005 och 2009 framkom däremot inte entydigt några

stora skillnader avseende arbetsmiljö och arbetsmiljörelaterad hälsa mellan Västra Götaland, Halland och landet i övrigt. Vid jämförelser mellan regionen och landet som helhet måste man dock betänka att Västra Götaland utgör hela 17 % av Sveriges befolkning vilket gör att små skillnader inte nödvändigtvis blir synliga. Detta visar att det krävs betydligt noggrannare statistiska analyser av materialet för att jämföra resultat från Västra Götaland respektive Halland med riket.

Det fanns i vissa fall olika trender för kvinnor och män. Flertalet ergonomiska exponeringsfaktorer hade minskat för kvinnor i Västra Götaland och bland dessa hade också arbetsrelaterade symtom från rörelseapparaten minskat och förekomsten 2009 var i flera fall lägre än i riket. Arbetsorsakade besvär i rörelseapparaten hade också minskat i Västra Götaland men tenderade att vara något vanligare bland kvinnor i Västra Götaland jämfört med riket. Bland män i både Västra Götaland och Halland hade flera ergonomiska exponeringar ökat liksom symtom från rörelseapparaten men inte arbetsorsakade besvär. Bilden är således något motsägelsefull och svårförklarad. För att säkert besvara frågan om skillnader avseende arbetsorsakade besvär mellan Västsverige och övriga landet, respektive förändringar över tid, krävs en vetenskaplig bearbetning av materialet utifrån definierade frågeställningar.

Vi har bara haft möjlighet att redovisa svar på frågor om enskilda exponeringar och symtom. En intressant utveckling vore att analysera samband mellan flera exponeringar och symtom. Det finns skäl att anta att flera exponeringar, antingen samtidigt eller efter varandra, kan orsaka eller påverka symtomrapportering på andra sätt än en enskild exponering.

Vi har redovisat uppgifter om anmälda arbetsolycksfall med sjukfrånvaro. Vi har däremot avstått att redovisa uppgifter om arbetssjukdomar som anmäls till Försäkringskassan. Orsaken till detta är att antalet anmälda arbetsskador (olycksfall och sjukdomar) inte endast bestäms av antalet verkligen inträffade arbetsskador utan andra faktorer spelar en betydande roll. Benägenheten att över huvud taget anmäla arbetsskador är av stor betydelse. Denna benägenhet påverkas av faktorer som den skadades förväntningar på att få skadan godkänd och vilka förmåner som ett

godkännande kan komma att medföra. Enligt vår bedömning är förekomsten av arbetsolycksfall mindre påverkad av dylika andra faktorer än arbetssjukdomar.

Andelen som har tillgång till företagshälsovård minskar och är nu under 70 % och för kvinnor i Västra Götaland endast 59 %. Statliga medel har tillförts företagshälsovårdsbranschen de senaste åren. Det är därför viktigt att följa utvecklingen i vilken mån arbetstagare har tillgång till FHV. Det kan också vara av intresse att undersöka hur kvaliteten och omfattning på FHV-tjänster upplevs av arbetstagare.

Beträffande beviljade arbetsskadelivräntor är det känt att västkusten har fler diagnosticerade och behandlade psykiska sjukdomar (t.ex. depression). Orsaken till detta är oklart. En av flera förklaringar kan vara traditioner inom sjukvården. Detta kan föranleda högre beviljade arbetsskadelivräntor för psykiska sjukdomar i Västra Götaland. Högre andel beviljade arbetsskadelivräntor för nervsystemets sjukdomar i Västra Götaland än riket kan föranledas av att repetitivt arbete och hand- arm - vibrationer är något vanligare exponeringar i Västra Götaland som utgör riskfaktor för nervinklämning i handleden (karpaltunnelsyndrom). Anledning till fler beviljade arbetsskadelivräntor pga. muskuloskeletal sjukdomar i Halland är svårförklarligt, siffrorna är små så slumpen kan ha betydelse.

Fler beviljade arbetsskadelivräntor pga. ryggvärk och seninflammation i skuldra i Halland än riket kan också bero på små siffror där slumpen kan ha betydelse. Färre beviljade arbetsskadelivräntor i Västra Götaland pga. ryggvärk jämfört med riket kan bero på en mer restriktiv bedömning av ryggvärkssyndrom i Västra Götaland?

Referenser

<http://www.regionhalland.se>.

<http://www.vgregion.se>

<http://www.regionfakta.com>

<http://www.av.se/statistik/>

Personlig kommunikation, statistiker Börje Bengtsson, Arbetsmiljöverket.

Personlig kommunikation, Magdalena Kubien, Försäkringskassan.

Personlig kommunikation, analytiker Malin Olsson, AFA Försäkring,